

Nr 57

Utlåtande i anledning av motioner om tillämpning av upphandlingskungörelsens bestämmelser på kommunal upphandling, m. m.

I motionerna I: 670 av herr *Sveningsson* och fröken *Stenberg* samt II: 843 av herr *Nordgren m. fl.* hemställes

1. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla om förslag till höstriksdagen innebärande att upphandlingskungörelsen skall tillämpas även vad gäller kommunal upphandling,

2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla om tillsättande av en arbetsgrupp med uppgift att undersöka och redovisa den statliga upphandlingskungörelsens tillämpning i praktiken.

Motionerna

I motionerna erinras om att principerna och formerna för statlig upphandling regleras genom 1952 års upphandlingskungörelse. Huvudprincipen är att statens inköp skall ske under fri och öppen konkurrens mellan olika anbudsgivare. Motionärerna anser att även den kommunala upphandlingen med hänsyn till sin omfattning borde regleras på liknande sätt. Avsaknaden av formella regler säges kunna medföra osäkerhet i de kommunala myndigheternas handläggning av upphandlingsärenden och leda till att kommunala medel inte används på effektivaste sätt. Motionärerna berör vidare möjligheten av att bl. a. arbetsmarknadssituationen beaktas vid den offentliga upphandlingen. De anger det som tänkbart att ett område med sysselsättningsvårigheter skulle engagera egna industrier för att motverka arbetslöshet. Motionärerna föreslår att dessa frågor skall överses, lämpligen i samband med en undersökning om införande av en kommunal upphandlingsförening.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågan om en reglering av den kommunala upphandlingen efter samma riktlinjer som gäller för den statliga har behandlats av riksdagen vid flera tillfällen. Motioner i ämnet har väckts nästan varje år under 1960-talet. Riksdagen har genomgående avslagit motionerna under hänvisning till att

frågan om införande av ett enhetligt regelsystem för den kommunala upphandlingen borde lösas av kommunerna och deras organisationer själva. År 1967, då frågan senast prövades, lämnade bankoutskottet (utl. 56) en relativt utförlig redovisning av frågans behandling vid 1956, 1960, 1961, 1963, 1964 och 1965 års riksdagar. I anslutning härtill gavs även en sammanfattning av huvudprinciperna för den statliga upphandlingen och av innebörden i kommunförbundens normalförslag rörande kommunal upphandling. Till denna redogörelse torde här få anvisas.

I sitt nyssnämnda utlåtande år 1967 erinrade utskottet om den av kommunförbunden utfärdade rekommendationen innehållande vissa riktlinjer för den kommunala upphandlingen. I utlåtandet konstaterades att den utfärdade rekommendationens effekt skulle bli beroende av de enskilda kommunernas åtgärder. Utskottet ansåg det för tidigt att dra några säkra slutsatser i detta avseende och förutsatte att utvecklingen skulle komma att följas av kommunförbunden samt Kungl. Maj:t och de främst berörda statliga myndigheterna. En omprövning av reglerna sades kunna aktualiseras om det visade sig att rekommendationen inte fick avsedd verkan. Något uttalande i frågan från riksdagens sida ansåg utskottet för tillfället inte motiverat. I en reservation föreslogs att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om åtgärder, närmast i form av förhandlingar med kommunernas riksorganisationer, i syfte att bringa formerna för den kommunala upphandlingen i principiell överensstämmelse med de statliga bestämmelserna. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottsmajoritetens förslag.

Utredning om offentlig upphandling

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 oktober 1968 har chefen för finansdepartementet tillkallat sakkunniga med uppdrag att utreda frågor rörande statlig upphandling m. m. I direktiven för utredningen uttalas att de grundläggande reglerna om affärsmässighet vid den statliga upphandlingen torde vara väl ägnade att tillgodose de dubbla önskemålen att dels skapa förutsättningar för en från statsfinansiell synpunkt optimal upphandling, dels främja en från allmänna samhällsekonomiska synpunkter gynnsam utveckling av näringslivet. Utredningens syfte skall vara att finna former för att ytterligare effektivisera den offentliga upphandlingen. Nuvärande regler för infordrande av anbud och slutande av avtal kan i detta syfte behöva överses. I anslutning härtill berörs även landstingens och primärkommunernas upphandling. I direktiven uttalas på denna punkt följande:

Anpassningen av landstingens och primärkommunernas upphandling till upphandlingskungörelsens regler har aktualiserats i olika sammanhang. Med hänsyn till den kommunala upphandlingens omfattning är det ett be-

tydande samhällsekoniskt intresse att den sker i former som är ägnade att främja en rationell utveckling inom näringslivet. Den av kommunförbunden utfärdade rekommendationen tjänar dessa syften. Önskemålet om att den offentliga upphandlingen sker i rationellast möjliga former är emellertid så starkt att en utredning i ämnet inte bör förbigå den kommunala upphandlingen. De sakkunniga bör därför vara oförhindrade att framlägga de förslag som kan finnas motiverade.

I direktiven behandlas vidare frågan om avvikelser i vissa fall från den strikta affärsmässighetsprincipen. Främst åsyftas två typfall, nämligen dels då utläggning av statliga beställningar sker i sysselsättningsfrämjande syfte, dels då den sker som ett led i strävandena att främja den inhemska industrins utveckling på tekniskt avancerade områden med höga utvecklingskostnader. Oklarhet råder f. n. i fråga om beslutsordningen i sådana fall och om metoderna att bestrida de merkostnader som kan uppkomma för den upphandlande myndigheten på grund av att affärsmässighetsprincipen frångås. Utredningen skall pröva detta problemkomplex, varvid särskilt bör beaktas de begränsningar i handlingsfriheten som följer av Sveriges anslutning till vissa internationella avtal på den offentliga upphandlingens område.

Utskottet

I motionerna kommer två i viss mån divergerande önskemål till uttryck. Å ena sidan föreslås att de principer som ligger till grund för de statliga myndigheternas upphandling skall få vidgad tillämpning genom att upphandlingskungörelsen ges giltighet också inom den kommunala sektorn. Å andra sidan förordas en undersökning med sikte på att avsteg från dessa principer skall kunna göras i ökad utsträckning genom utnyttjande av offentlig upphandling som ett medel att stödja sysselsättningen i områden med stor arbetslöshet.

Riksdagen har under senare år vid ett flertal tillfällen behandlat förslag beträffande den offentliga upphandlingen. Senast skedde detta 1967, varvid riksdagen godkände ett utlåtande i ämnet av bankoutskottet (nr 56). Utskottet hänvisade där till en av kommunförbunden utfärdad rekommendation beträffande formerna för den kommunala upphandlingen och sade sig förutsätta att i avvaktan på kännedom om dess effekt såväl kommunförbunden själva som Kungl. Maj:t och berörda statliga myndigheter skulle följa utvecklingen på området.

Chefen för finansdepartementet har nyligen tillkallat sakkunniga för utredning om offentlig upphandling m. m. I direktiven för utredningen behandlas bl. a. de båda spörsmål som motionärerna tagit upp. De sakkunniga kan således antas komma att pröva såväl frågan om en reglering av den kommunala upphandlingen som frågan om användning av den statliga upphandlingen i konjunktur- och näringspolitiska syften. Med hänsyn härtill

finner utskottet inte något initiativ i dessa frågor från riksdagens sida för närvarande vara påkallat.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,
att riksdagen avslår motionerna I: 670 och II: 843.

Stockholm den 5 november 1968

På bankoutsrottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Åkerlund (h), Lundin (s), Enarsson (h), fru Lundblad (s)* och herr Österdahl (fp);

från a n d r a kammaren: herr Regnéll (h), fru Renström-Ingenäs (s), herrar Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Bengtsson i Landskrona (s), Larsson i Umeå (fp)* och Löfgren (fp)*.

* Ej närvarande vid justeringen.